

Prof. Joseph E. Stiglitz

Ekonomide Nobel ödülü bulunan Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Roosevelt Enstitüsü'nde Baş Ekonomisttir. En son çıkan kitabı: The Euro: How a Common Currency Threatens the Future of Europe.

Dünya Trump'ın "kızıl Amerika"sına güvenmemeli

Trump ve kabinesi iş anlaşmalarını çok iyi yapabiliyor olsa da bir bütün olarak ekonomik sistemin nasıl işlediğine dair hiçbir fikirleri yok. Şimdi Avrupa'nın uyum içinde çalışma vaktidir ve kendini Aydınlanma Çağı değerlerine tekrar adamalıdır.

Donald Trump, 2. Dünya Savaşı'nın ardından çok büyük zahmetlerle inşa edilen küresel ekonomik mimariye bir el bombası fırlattı. Bu kurallara dayalı küresel yönetimi imha etme girişimi Trump'ın ABD olarak 2015 Paris İklim Anlaşması'ndan geri çekilmesi bunu açıkça gösteriyor.

Trump yönetiminin kötü niyetli olduğu gerçeğine dünya çok yavaş bir şekilde mutabık kalıyor. Trump ve ahbap çavuşları ABD medyasına, Amerikalıların özgürlüklerini, haklarını ve demokrasiyi muhafaza etmek için en hayati kurumlardan birine, 'bir halk düşmanıymışçasına' saldırdı. Amaçlarına ve savunma argümanlarına engel olacak her şeye bilimi inkar etmek anlamına bile gelse 'sahte' diye etiket yapıştırarak bilgi ve inançlarımızın temellerini baltalamaya kalkıştılar. Trump'ın Paris İklim Anlaşması'nı küçümseyerek reddetmeyi hilekarca meşrulaştırması bunun en son kanıtı sadece.

Aydınlanma Çağı

18. yüzyıl öncesindeki bir yıllık dönem boyunca yaşam standartları duraksamadaydı. Akla uygun söylemi ve bilimsel sorgulamayı kucaklamasıyla Aydınlanma Çağı iki buçuk yüzyılda yaşam standartlarını ciddi anlamda destek oluşturan dönemdi.

Aydınlanma dönemi beraberinde keşfetme azmini ve önyargılarımızla mücadeleyi de getirdi. İnsan eşitliği fikri ve doğal sonucu olan herkes için temel bireysel haklar, hızla yayılınca toplumlar ırk, cinsiyet ve sonrasında engellilik ve cinsel tercihin bile dahil olduğu diğer kimlik unsurlarına yönelik ayrımcılıkla mücadele etmeye başladı.

Trump tüm bunları tersine çevirmeye çalışıyor.

Amerikalıların büyük bir çoğunluğu Trump'la aynı fikirde değil. Birçok ABD vatandaşı hâlâ Aydınlanma Çağı değerlerine inanıyor, küresel ısınma gerçeğini kabul ediyor ve eyleme geçmeye istekli. Ama Trump'a kalırsa akla uygun bir tartışmanın işe yaramayacağı açık. Artık eyleme geçme vaktidir.

Trump'ın bilimi özellikle de iklim bilimini inkar etmesi teknolojik ilerlemeyi riske atıyor. Ayrıca kadınlara, hispaniklere ve Müslümanlara (tabii kendisi ve ailesinin faydalanabileceği Körfez petrol şeyhliği yöneticisi olmadıkları takdirde Müslümanlara) karşı yobazlığı işleyen Amerikan toplumu ve ekonomisini insanların sistemin herkese karşı eşit olduğuna dair güvenini dinamitleyerek tehdit ediyor.

Trump bir popülist olarak özellikle son yıllarda birçok ABD vatandaşının hızla artan eşitsizlik sebebiyle aşağı yönlü mobilize olmasıyla ve hayat standartlarının düşmesiyle hayli yaygınlaşan anlaşılır bir ekonomik hayal kırıklığından hayli çıkar sağladı. Ama asıl amacı kendini ve diğer gösterişli rantçıları kendisini destekleyenler pahasına zenginleştirmek istediği vergi ve sağlık hizmetleri planlarıyla ortaya çıkmış oldu.

Neler yapmak istiyor?

Trump'ın önerdiği vergi reformları, göründüğü kadarıyla George W. Busch'un azalan oranlı (gelir dağılımının en tepesindekilerin en fazla fayda sağladığı) vergisini de geçiyor. Ve yaşam beklentisinin zaten düşüşte olduğu bir ülkede sağlık hizmetlerinde yapmak istediği değişiklik 23 milyon Amerikalı'yı daha sağlık sigortasız bırakacak.

Trump ve kabinesi iş anlaşmalarını çok iyi yapabiliyor olsa da bir bütün olarak ekonomik sistemin nasıl işlediğine dair hiçbir fikirleri yok. Eğer hükümetin makroekonomik politikaları uygulanırsa bu politikalar daha da büyük bir ticaret açığı ve imalatta düşüşün daha da derinleşmesiyle sonuçlanacak.

Amerika, Trump yönetiminde acı çekecek. Trump'ın küresel liderlik rolü 190 ülkenin üzerinde anlaştığı Paris Anlaşması'ndan desteğini çekmeden önce de yok olmaya yüz tutmuştu. Bu noktadan sonra o liderliği tekrar inşa etmek gerçekten kahramansı bir çaba gerektirecek. Ortak bir gezegeni paylaşıyoruz ve dünya birbiriyle anlaşıp birlikte çalışması gerektiğini zor yoldan öğrendi. Biz de işbirliğinin herkese daha faydalı olduğunu öğrendik.

Peki dünya her şeyi kendisi için isteyen ve akılcı düşünemeyen bu çocuksu zorbayla ne yapacak? Dünya 'kızıl' bir Amerika'yla nasıl başa çıkabilir?

Almanya Şansölyesi Angela Merkel, Trump'la ve diğer G7 liderleriyle geçtiğimiz aylarda görüştükten sonra Avrupa'nın artık 'tamamen diğerlerine güvenemeyeceği' ve 'kendi gelecekleri için kendilerinin mücadele etmesi gerektiğini' söylerken doğru cevabı verdi. Avrupa'nın uyum içinde çalışma vaktidir ve kendini Aydınlanma Çağı değerlerine tekrar adamalı, Fransa'nın yeni Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Trump'ın güç gösteregesi boş alfa erkeği tokalaşmasını engelleyerek çok ikna edici biçimde yaptığı gibi ABD'ye karşı koymalıdır.

Avrupa, ABD'ye güvenemez

Avrupa savunma konusunda Trump'ın yönettiği bir ABD'ye güvenemez. Ama aynı zamanda Soğuk Savaş'ın bittiğini anlamalıdır. Amerika'nın endüstriyel askeri kompleksi bunu kabul etmeyi her ne kadar istemese de. Terörle mücadele önemli ve maliyetli olsa da uçaksavar gemileri veya süper savaş uçakları inşa etmek çözüm değil. Avrupa askeri diktaların çıkarlarının talebi olan GSYH'nin yüzde 2'si yerine savunmaya ne kadar harcayacağına kendisi karar vermelidir. Avrupa sosyal demokrat ekonomik modeline bağlı kalırsa politik istikrarın sağlanma ihtimali daha da güçlenir.

Dünyanın iklim değişikliğinin neden olduğu varoluşsal riskler konusunda da ABD'ye güvenemeyeceğini biliyoruz artık. Avrupa ve Çin daha yeşil bir gelecek sözü vererek doğru şeyi yaptılar, gezegen için de doğru, ekonomi için de…

Nasıl teknoloji ve eğitime yatırım Almanya'ya ileri imalat teknolojilerinde ABD'deki sakat cumhuriyetçi ideoloji karşısında ayrıştırıcı bir avantaj sağladıysa, Avrupa ve Asya da geleceğin yeşil teknolojilerinde ABD karşısında aşılmaz bir avantaj sağlıyor olacak.

Ama dünyanın geri kalanı kızıl bir ABD'nin gezegeni yok etmesine izin veremez. Ya da kızıl bir ABD'nin karanlık, Aydınlanma karşıtı, 'Önce Amerika' politikalarıyla avantaj sağlamasına izin veremez. Eğer Trump ABD'yi Paris Anlaşması'ndan çekmek istiyorsa dünyanın geri kalanı küresel standartlara uyum sağlamayacak olan ABD ihracatlarına bir karbon düzeltme vergisi uygulamalı.

İyi haber ise Amerikalıların büyük bir çoğunluğu Trump'la aynı fikirde değil. Birçok ABD vatandaşı hala Aydınlanma Çağı değerlerine inanıyor, küresel ısınma gerçeğini kabul ediyor ve eyleme geçmeye istekli. Ama Trump'a kalırsa akla uygun bir tartışmanın işe yaramayacağı açık. Artık eyleme geçme vaktidir.

Telif hakkı: Project Syndicate, 2017. **www.project-syndicate.org**